

munkások öntők fémkovadékok
de mind mind fegyvertelenül
S a rendőrök vezényszó után
rájuk lónek kegyetlenül
s nem föléjük a levegőbe
Szétfut a tömeg jajszavak
visszhangoznak a házak között
s húsnál több aki ott maradt

Ők nem lőttek Bénultán-kában
nézték s nem hitték volna el
ha nem látják, hogy a rendőrház
a védtelen népre tüzel
s utánuk rontva puskatussal
üti-vágja akit elér
rúgdossák a sebesülteket
s a kővön piroslik a vér
Ők nem lőttek Ezt nem ők tették
Ilyet ők nem tettek soha
Mikor vége lett a holtakat
elvittek mind valahova
Este ahogy a váltás után
a laktanyába visszament
az őrszakasz nem beszélt senki
S nem aludt mikor lepihent

S hajnalodni alig kezdett még
fölkelt Pap Sándor csöndesen
Fölőtözött Amije kedves
elfért mind a zsebeiben
Kióvakodott a tereméből
Nem neszelt föl rá senki se
Az őrt nem látta Alszik nyilván
Nem lehet persze messzire
Átpréselte magát a nyílás
élei közt és odakint
Körülnézett Elindult aztán
Úgy érezte szabad megint
Nem futott Ment ment egykedvűen
Minél messzebbre onnan el
Szerencsés volt Nem botlott belé
járőr S nem beszélt senkivel

Egy ideig csak ment amerre
a lába vitte céltalan
Arcán mégis határozottság
feszült Nem volt ő nyugtalan
Haza indult hát haza kell hogy
érjen! Később megszólított
egy asszonyt aki megmutatta
az utat s ment tovább gyalog
Fölkelt a nap rég amikorra
a város széléhez kiért
Egy szekérre fölkapaszkodott
Nem kérdezték hová s miért
O meg nem mondta Döcögtek hát
az úton egész Dabasig
Ott is csak annyit szólt a gazda
szálljon le meri ő itt lakik

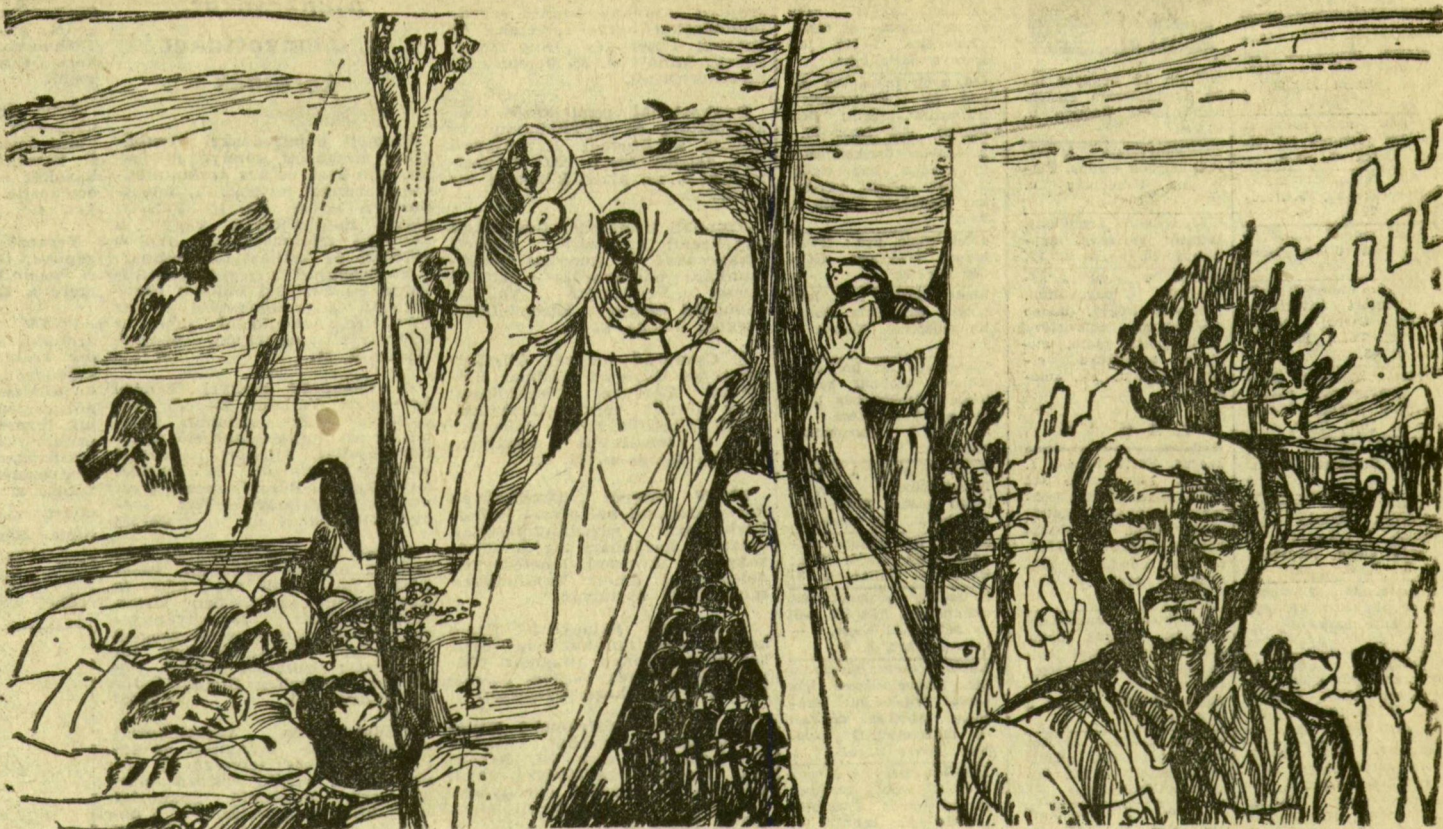
Nehéz volt ez az út hazáig
Rosszabb tán mint a háború
Később mikor eszébe jutott
a torka mindig elszorult
Hogy hasalt az útmenti gazdák
s hány szárkúp adott éjszaka
pár órányi nyughelyet neki
s Kecskemét ahonnán maga
tudott elszökni öitük közül
a kiemelt ablakon át
a házból ahová bezárták
A többi meghalt Nincs tovább
A nevüket se tudta csak hogy
Illés Ferenc Jani Mihály
A csendőrök fogták meg őket
egy liter híg homoknál

Félegyháza után nyugodtabb
két napos út következett
Ez a környék már ismerős volt
S a tizedik nap érkezett
éjjel felé Pesttől Mindszentre
Bezörgetett az ablakon
Zsuzsi szólt ki — mit akar ki ez
s riadt hangját az igazalom
és öröm elfojtotta mikor
visszafelelt rá óvatos
suttogással hogy ő az megfőtt
Legyen csöndes-vigyázatos
világot ne gyújtson ne lássák
úgy eressze be S asszonyát
amint a mellére ölelte
egy percre megszűnt a világ

Az ablakot később befőtötték
A lámpa halvány fényénél
nézte Ferit s a másodikat
kiről addig csak a levél
soráiból tudta hogy kislány
kis-Zsuzsi lett Epp úgy aludt
félleg-kinyílt szemmel akár az
anyja szokott Nézte kigyúlt
arcú társát Zsuzsiját aki
megterített s ételt adott
elő és ettek újra ketten
mint azelőtt Még hallgatott
még hinni se merte hogy itt van
hisz annyit megálmodta rég
a hazaérést Félta ha szólna
eltűnne ez is ez a kép

Vacsora után fáradt volt bár
beszéltek egész reggelig
Vagyis hogy Zsuzsi beszélt ő meg
hallgatta hangját szavait
nézte betelni nem tudván
arcát nyakát vállát külön
hogy el is pirult szégyenlősen
mikor úgy csókolt a fülön
lehellet-csókkal mint amikor
udvarló legényként sután
át-átkarolta búcsúzáskor
az ötödik szombat után
Hová lett az a félnék-régi
legényke? Fáradt férfi már
aki túl sokat látott is tán
Korán jött — rövid lesz a nyár?

S mi minden történt amióta
elmentek! Sok volt hallani
Itthon már csak öregek vannak
mesélte későbbben Zsuzsi
A munkába ők járnak el meg
asszonyok lányok s gyerekek
Több a dolog a munkáskéznel
Dolgozik az is ki beteg

Dér István rajzai

Szegény Rácz János bácsi meghalt
június végén a mezőn
Aratott és rossz volt a szíve
Haza már a fia se jön
A csendőrök szaglászának egyre
Fülek ki hol mit beszélt
Kis Lajos a fogsága óta
kétszer is megverték ezért

Arról suttog mindenki mégis
hogy Károly nem marad király
hogy a szegénység földhöz jut majd
Ki harcolt annak ez kijár
A bírónk máris szelidebb lett
beszél s kezel mindenkivel
a jegyző urat nézni is rossz
hogy a nép között mit művel
No de azért el nem felejt
a dölyfösségük senkisének
Így aztán csak nevetnek rajtuk
a hátuk mögött csendesesen
A levegőben van valami
Hogy mi az? Majd kialakul
Várni kell Apám meg apád is
ezt mondja Aki vár — tanul

Más kárán okul aki eszes
s nyugalmát-dolgát fölletti
Ezt felelte apósa másnap
hogy rendre elmondta neki
miért szökött meg S mit élt végig
a fronton három év alatt
Hogy mit érzett amikor rálőtt
egy emberre s az ott maradt
Hogy a társai mint estek el
és milyen hideg ott a tél
Bél lábán három ujjá bánja
Elfagytak Persze fő hogy él
Erzs mama az anyjékhöz
átment délután Anyja ha
nem fáj a lába futott volna
s könnyétől elfúlt a száva

Alig győzte megvigasztalni
hogy jól van semmi baja nincs
Este felé öreg Pap után
kattant-csukódott a kilincs
Ipaméknál a nagyszobában
az asztalra bor is került
ettek-ittak majd számbavették
hol várhat míg a zaj elül
S még azon éjjel a sógorhoz
kimentek Jó messze lakott
a pusztán és ott kint a tanyán
töltött el három hónapot
Nem tudta a faluban senki
hogy megfőtt Keresték ugyan
február végén a csendőrök
s egyszer később márciusban

Hanem március vége körül
a csendőrrés tűnt el s vele
az uradalmi intéző is
Hát hiszen éppen ideje
sőhajtott rá megkönyebbülve
mikor az apja hírt hozott
Nem is várt tovább összeszedte
magát s máris búcsúzkodott
és ment haza az asszonyához
a kis-Zsuzsihoz Ferihez
Míg mentek azon tanakodtak
ezután majd hogy és mi lesz
Király nincs már november óta
most meg Károlyi adta át
a helyet a kommunistáknak
s így lett tanácsköztársaság

Eppen úgy mint az oroszoknál
villant fel benne hirtelen
a front emléke s Lenin neve
a szavak — munkásgyőzelem
proletárdiktatúra szovjet
Ilyesmi állt a röplapon
amibe ő is belenézett
Meg az — világforradalom
Igaz lenne? Hát mégse csak szó
visszhangos-üres szóbeszéd
volt az hogy béke lesz és földet
meg szabadságot nyer a nép
Vén Pap Ignác csak bólogatott
amíg ezt elmondta neki
Hanem a föld — az csakugyan jó
volna ha még megérheti

Es csakugyan új rend kezdődött
Az újság napról napra több
a nép-érdeket védelmező
rendeletet törvényt között
Vásárhelyről Szentestől jöttek
egyszerű munkásemberek
hogy az új rendet magyarázzák
s ahol kell ott segítsenek
Felbátorítva-bátorodva
döntött a falu — a megunt
bírók letették. Létrejött a
mindszenti direktórium
S mint aki a dörgést már tudja
Oroszországból — bekerült
az új tanácsba Pap Sándor is
és szolgált érte emberül

De fáradtságot sosem érzett
Terveztek-égték lelkesen
Nem csillapuló lázas hittel
határozták mi hogy legyen
Szerveződött a földbizottság
legeltetési társulat
a határ képét méregették
s az adóhátralékokat
eltörölték A tanító meg
vállalta olvasni tanít
felnötteket is Mindenki test
mindenki akart valamit
Istenem! Milyen szép volt mikor
letűzték az első karót
a határban — ki hadiözeveg
vagy árva két holdat kapott

Családoknak osztották persze
Ezt kapta mind ki hazajött
a háborúból — s ujjaihoz
hozzásmult a barna rög
mint hogyha tudná-értendé mind
a hálás ember-szavakat
A házas zsellérek is kaptak
másfél-két és fél holdakat
hol milyen népes volt a család
A birtokrendezés nagyon
nem tetszett a vagyonosoknak
gáncsolták is ha alkalom
kinálkozott rá — de az élet
fékezhetetlen ment tovább
Főlemelve az erőseket
s kivette gyöngét-ostobát

Akkor is dolgoztak amikor
a román szakasz bevonult
Mintha a napot felhő földi
fölbukkant árnyékként a múlt
Az őrmester a bírónéknél
kapott szállást Négy nap után
a csendőrök is megjelennek
pont április huszadikán
Másnap reggel sietve kezdtek
a „bolstikat” begyűjteni
A románok nem szóltak közbe
Látták hogy mind fogat feni
rad-dühödten a vörösökre
Sándor újra kinn a tanyán
bújt el Onnan indult északnak
harmadnap reggel jó korán

Két napig egyre vitatkoztak
szegény társával-Zsuzsival
Zokogva kérte — ne menjen el
Nem bír már a gondjaival
bajával egyedül birkózni
éppen elég volt három év
Hogy a két gyerek apa nélkül
maradjon? Ebből már elég
S hiába mondta-magyarázta
hogy nem tehet mást menni kell
hogy megölnék ha itt maradna
Így bánnak el mindenkivel
ha visszajön a jegyző s kasznár
ha megjönnek a tiszt urak
Látta hogy gyilkol passzióból
a tiszt kar s hogy gyűjtogat

Nem is kellett messzire menni
A félegyházi útra állt
Ott jelentkezett két nap múlva
s így lettek vöröskatonák
azon a napon háromszázan
kenyérért földet — mindenért
Karszalag volt az egyenruha
Sokat a fegyverzet sem ért

Mégis bátran-halálrakészen
várták a harcot Győzni már
csak hulló vérük árán tudnak
mondta sokszor a komiszár
Csongrád mellett már gyülekeztek
az első vörös századok
A hatodik hadosztály állt itt
Csapatuk ahhoz tartozott

S hány ismerőssel találkozott!
Érezte — nincs most egyedül
mennyre más volt így készülni
hadra mint kinn idegenül
Galiciában Itt most tényleg
hazát és jövőt védeni
soraköznak az útközetre
nem kell senkit se kérdeni
hogy mért van itt hogy miért fogott
fegyvert — Pap Sándor nézte csak
bajtársait a tábornáknél
Nem fél nem gubbaszt hallgatag
egyik sem Néha mondogatják
már fogasolni kellene
Fésülgetni a zsenge bűzét
hadd nőjön kövérebb szeme

Egyik este itt botlott belé
a tűznél Balog Feribe
Legénykedtek valaha ketten
A lányok után messzire
Szegevarra meg Lelére jártak
bálba búcsúra s ha néhány
kőtekedővel összecsaptak
ott mutatta meg igazán
hogy nem fél még az ördögtől sem
Egyszer a bicika ott maradt
az oldalában szerencsére
a bőrbekészen fönnakadt
Másnap megyünk Tarjánba — mondta
rendre fogjuk a cseheket
Rend is lett De hallotta később
hogy Balog Feri ott vészett

Az ő századuk délen maradt
Ők úsztattak át a Tiszán
mikor a támadás megindult
május huszonharmadikán
Eljutottak Vásárhely alá
és Szentest is felszabadult
Mindszent Szegevár újra vörös lett
Úgy tűnt megvonhatatlanul
Törökek-Papék bárányt vágtak
Sándoruk úgy várták haza
Pap Sándor nem jött mert már nem őt
A szakaszukból egymaga
esett el még az átkeléskor
Egy román dum-dum lövedék
találta el összeroncólva
fél mellkasát és tüdejét

Még lépett talán kettőt-hármat
aztán a fűbe lerogyott
s szeme mind ködösebben látta
a fogyó hajnaleszillagot
Pirkadt már az ég kelet felől
Négy óra volt A virradat
sápadt fényében tűnedezték
az égi lámpás-sugarak
Habos vér gyúlt a szája sarkán
s hörgött — valamit mondani
szeretett volna — összerándult
s vége volt Másnap valaki
ott találta meg foltosan már
és merev halott-hidegen
Olyan volt mint egy furcsa szobor
Néma nyugodt és idegen

Fanyatt fekvőt Két karja tárva
Az utolsó görcs lábait
szétrántotta és nem zárta le
szemét és elnyílt ajkait
senki Úgy feküdt halálában
mint elhagyott ház üresen
Szekérrel jöttek érte s otthon
úgy hantolták el csendes
Nagyanyám mesélt róla — s látom
ma is néha még hogy pihen
a májusvégi puha fűben
ott a folyóparti mentiben
Mint a csillag olyan a teste
S várom várom hátha kigyúl
alkonyatkor a messzi égből
vörösen-olthatatlanul